HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

וקץ מחריח תנורא. מכבדא מת התנור: **לוסיכסיה לגבה דכרעה.** הוסיבתו על גב רגלה וכתות והוצע מזלה: **דרעינא לה אגא.** לחיי מוסרן לשומר המתים שמא דומה מלא מתגלגלין עמי ושטין בעולם עד שיתמלאו שנותיו והוא קרוי דור: **דמעביר במיליה.** מעביר על מדותיו: **דמטו.** נתבטלו: **הני מיעטרן.** לותן שלא ביטלו כל צורכן אין ממהרות ליקרב: **ליתו דלכיב כו'.** (ה) הטוהות ירא פן ירקבו לף הבמורים הללריקים נאחזין למיתה פן יחטאו: **אדוותר.** בעודו בחור: **אי נעי לאי מרננן.** להיות הולך בדרך טובים הוי חיי: **מצעצ גרכופין הוה.** רבי אלכסנדרי היה מכיר בו שלא היה מן הקדושים וכתיב וטוב לה יהיה מן הקדושים ולא יאריך ימים כלל אשר ירגש ירא מלפני האלהים (קהלת ח) ותניא במסכת קדושין (דף לג:) מורה זו אינו יודע מהו כשהוא לומד והדרת פני זקן וירמת מאלהיך (ויקרא יט) הוי אומר מורה זו כבוד תלמיד: **קנוס דחמורות.** עושקי שכר שכיר המעפים ומכשפים: **ומטי גר.** בהאי קרא כתיב: **ולא ירחוני.** ובהא קרא כתיב: **כי אם כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם.** ולף על הנעלמות ממנו שעשה טוב הוא מביאו במשפט: **על כל.** אפי' דבר מועט במשמע: **ומאם.** קלה לעת מביאו בדבר: **מאי אם טוב.** למשמע לף על הטובה מביאו במשפט: **שאינו מחוסך.** שאינו מנוקר מן המלא ומן הגידין המסורים: **בערבי שבתות.** שממוך שממהרין לעשות צורכי שבת אינן נותנין לב אם מנוקר הוא: **צרות שמורות זו גוו.** לשון וכעשתה לרמה (שמואל ב ט) שתי נשים יחד: **זיבורא ועקרבא.** (ו) נקיט הכי משום דתמרינן במסכת ע"ז (דף כח ע"ב) חמימי לעקרבא וקרירי לזיבורא וחילופא מכחת הלך היכא דנכתיב זיבורא ועקרבא נעשות צרות זו לזו דלית ליה תקנתא לף בקרירי דקשה לעקרב ולף בחמימי דקשה לזיבורא: **זה הממליא מעות לעני בשעת דוחקו.** מלעיל קאי אם טוב ואם רע הרגיל להמליא לדקתו לעני בשעת דוחקו ולא קודם שעת הדחק ויכול לבקש מזונותיו ולקנותן בשעת הזול: **לעללא.** לקנות התבואה (ז) דמתרגם ועללא מרעא (ויקרא כג): **לאליחא.** להפסד ולהיכוד כך שמעתי. ולי נרחה לקנות בשעת הדחק מזון שהוא מולה בשלו כדאמר מר (פסחים דף קיח:) תלא סילתא תלא מזוני תלמי בזימתא קשה לעניותא:

ומחריא תנורא שקלתא ואנחתא אגבה דכרעה (ח)קדחא ואיתרע מזלה ואיתיתה א"ל רב ביבי בר אבוי אית לכו רשותא למיעבד הכי אמר ליה ולא כתיב ויש נספה בלא משפט א"ל והכתיב [1]דור הולך ודור בא אמר דרעינא להו אנא עד דמלו להו לדרא והדר משלימנא ליה לדומה א"ל סוף סוף שניה מאי עבדת אמר אי איכא צורבא מרבנן דמעביר במיליה מוסיפנא להו ליה והויא חלופיה רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי [2]ותסיתיבו בו לבלעו חגם עבד שרבו מסיתין לו וניסת תקנה יש לו רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי [3]הן בקדושיו לא יאמין אי בקדושיו לא יאמין במאן יאמין יומא חד הוה קא אזיל באורחא חזייה להההוא גברא דהוה מנקיט תאני שביק הנך דמטו ושקיל הנך דלא מטו א"ל לאו הני מעלן טפי א"ל הני לאורחא בעינן להו הני נטרן והני לא נטרן אמר היינו דכתיב הן בקדושיו לא יאמין אינו והא ההוא תלמידא דהוה בשיבבותיה דרבי אלכסנדרי ושכיב אדזוטר ואמר [3]אי בעי האי מרבנן הוה חיי ואם איתא דלמא מהן בקדושיו לא יאמין הוה ההוא מבעט ברבותיו הוה רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי [4]וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעושקי שכר שכיר עבד שרבו מקרבו לדונו וממהר להעידו תקנה יש לו אמר רבי יוחנן בן זכאי אוי לנו ששקל עלינו הכתוב קלות כחמורות אמר ריש לקיש כל המטה דינו של גר כאילו מטה דינו של מעלה שנאמר [4]ומטי גר ומטי כתיב א"ר חנינא בר פפא כל העושה דבר ומתחרט בו מוחלין לו מיד שנאמר [4]ולא יראוני הא יראוני מוחלין [5]להם מיד רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי [5]כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם עבד שרבו שוקל לו שגגות כזדונות תקנה יש לו מאי על כל נעלם אמר רב זה ההורג כינה בפני חברו ונמאם בה ושמואל אמר זה הרק [6]בפני חבירו ונמאם מאי אם טוב ואם רע אמרי דבי ר' ינאי זה הנותן צדקה לעני בפרהסיא כי הא דרבי ינאי חזייה להההוא גברא דקא יהיב זוזא לעני בפרהסיא אמר ליה מוטב דלא יהבת ליה מהשתא דיהבת ליה וכספתיה דבי ר' שילא אמרי זה הנותן צדקה לאשה בסתר דקא מייתי לה לידי חשדא רבא אמר זה המשגר לאשתו בשר שאינו מחותך בערבי שבתות [6]והא רבא [7]משגר שאני בת רב חסדא דקים ליה בגווה דבקיאה רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי [6]והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות ממצא לו מעות לעני בשעת דוחקו אמר רב ברדלא בר טביומי אמר רב כל שאינו בהסתר פנים אינו מהם כל שאינו בוהיה לאכול אינו

מוסיפנא לו והוה חלופיה. יש להקשות לרבי עקיבא דאית ליה בשלהי המולך (יומא דף נ. ושם) משלו הוסיפו לו לחזקיהו ולית ליה זכה מוסיפין לו הא משמע הכא דמוסיפין לו ל"ע: **מבעט** ברבותיו הוה. וכן אלכא למימר בהניא דפ"ק דשבת (דף יג.) נחמד שמת והיתה לשמו מולכת תפיליו בניו המדרש אמרה כתיב כי היא חייך ואורך ימיך בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה היכי מת בחלי ימיו ולא השיבו לה דבר ולא היו לומריס מהני הוה דשקדוניו לף ילמין [7] אי נמי לף היה משוכה נלמת: **הא ירחוני מוחלין.** גבי עוסק שכר שכיר כתיב הכוח [8] ליה לף תעשה ופליגא א] דרבי ישמעאל בפרק בתרא דיומא (דף פו.) לאמר תשובה מולה ויוה"כ מכפר ואיכא בריימתא לאמר על עשה ולא תעשה תשובה מכפרת (ג) **ועוד יש** לאלכ בין עניני תשובה יש שב ומוחלין לו מיד ויש שב ומוחלין לו אלב לף מחילה גמורה ועדיין יש עונש מולין והא לאמרין בשבועות (דף יג: ושם) העובר על מלות עשה ומתחרט לף זו משם עד שמוחלין לו הייטו מחילה גמורה ואם שב בכל לבו ע"י יסורין יתכפרו לו עוונותיו: **שנעשות צרות זו לזו כגון זיבורא ועקרבא.**

פר"ת רפוחה לנסיכה זו קשה לנסיכה זו וכן אמרינן ריש פרק ג' דע"ז (דף כח: ושם) אמימי לעקרבא קריר לזיבורא: **זה הממציא מעות לעני בשעת דוחקו.** פרש"י דקאי אלעיל אם טוב ואם רע שממתין לו עד שעת היוקר ומוכח קונה ביוקר לתליתא דנקנו פת לפי שעה כמו שקונהו בשלו כדאמרינן תלא לסילתי תלא למזונים וקשיא לר"ת מדלא נמה (ו) נקט כולי האי ופסקיה בחילך קרא והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות ועוד לאמרינן המלוה לעני בשעת דוחקו עליו נאמר אז תקרא וה' יענה (ישעיה נח) נפרק הבא על יבמתו (יבמות דף קג. ושם) מיהו התם מחלק הריב"ן בין מלוה לממציא ועוד דנקט הש"ס מילתא דלא שכיח לחלות הלחם לאמר בערבי פסחים (דף קיח: ושם) תלאי בזימתא קאי לעניותא ומפרש ר"ת לרות רבות ורעות זהו הממציא מעות לעני בשעת דוחקו כגון שמפסיד המוטל ונא זה ואמר לו שילוה לו מעות על קרקעותיו ואם לא היה זה נא המוטל היה מיקל בפדיונו לפי שהוא לחוק ועני זוזי לעללתא לא שכיח אם היה רוצה לקנות מבוחה להתכילו בזימתו אין (ג) מוליאין לו מעות לתליתא כמו תלא וזבין (ג"ע דף מז:) כשדוחקין אותו למכור משלו לחלותו כדי שיפדה עלמו [וע"ע תוס' שנהדרין דף עו: ד"ה והמלוה]:

שלום

1. דור הלך ודור בא והארץ לעולם עמדה: קהלת א ד
2. ויאמר יי אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמהו בארץ איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע ועדנו מחזיק בתמתו ותסיתני בו לבלעו חנם: איוב ב ג
3. הן בקדשיו לא יאמין ושמים לא זכו בעיניו: איוב טו טו
4. וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעושקי שכר שכיר אלמנה ויתום והטי גר ולא יראוני אמר יי צבאות: מלאכי ג ה
5. כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע: קהלת יב יד
6. והיה כי תמצאן אתו רעות רבות וצרות והענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו כי ידעתי את יצרו אשר הוא עשה היום בטרם אביאנו אל הארץ אשר נשבעתי: דברים לא כא
7. וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתי פני מהם והיתה לאכל ומצאהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה: דברים לא יז

רבינו חננאל (המשך)

ששקל הקלות עושק שכר שכיר וכיוצא בו הקישו למנאף ולמכשף ר"ל אמר ומטה גר ומטי גר כתיב כלומר כאלו מטה דין של מעלה וכל העושה דבר ומתחרט בו מוחלין לו שנאמר ולא יראוני הא יראוני אני מוחל להם. כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם. היה ר' יוחנן אומר עבד שרבו שוקל שגגות כזדונות תקנה יש לו. על כל נעלם זה שהורג כינה לפני חבירו ונמאס אם טוב ואם רע כלומר אפילו רצה לעשות טוב ועלה בידו רע כגון שנתן צדקה לעני בפרהסיא שנמצא מביישו ר' שילא אמר הנותן צדקה לאשה בסתר ומייתי לה חשדא שמשיאה שם רע רבא אמר זה המשגר לאשתו בשר בע"ש שאינו מחותך אלא אי קים ליה בגוה ובהימנותא [9] כרבא בר רב חסדא: והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות. אמר רב רעות שנעשות צרות זו לזו כגון זיבורא ועקרבא כגון שעקצו זיבורא ועקרב ביחד לאדם מי שעקצו עקרב [אינו] רוצה דברים קרים נמצא המועיל לאחד מזיק לאחר. שמואל אמר זה הממציא מעות לעני בשעה שהנוגשים עליו ומלוה אותו והנוגשים באין ולוקחין אותו הממון שהלוהו וכי מסתלקי והוא

בא ונושה בו בכל יום היינו דאמרי אינשי זוזא לעללא לא שכיח לתליתא שכיח. פי' זוזא לקנות בו תבואה אינו מצוי ולמי שתולין אותו הנוגשים מצוי. כתיב והסתרתי פני מהם והיה לאכול. אמר רב כל שאין בו והסתרתי פני מהם כלומר שהתפלל ג) ואין נענה אין בו והיה לאכול כלומר שמענישין אותו

ב) [פי' נסכיפא רגלה. ערוך], ג) [כתובות קיג:], ד) [ל"ל לו וכ"ל בילקוט ובע"ז], ד) [ל"ל רפה פ"י], ה) [מיני], ו) [ל"ל מסדלא], ז) [כל זה סליכוך אינו מפרש"י ושייך למוספות וכ"ה בע"ז], ח) ל"ל מכוחא דמכרעא [ויקרא כג], ט) משום שלא כ"ה הגרסא בע"ז, י) [ל"ל נטר],

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה היינו לכתיב כו' כי היכי דבתאנים הטוהות ילמ: (ג) תוס' ד"ה ועוד יש ילמוי וכו' ועוד יש לומר. ג"ב לכאורה דהשתא לא קאמר הכא שב ילמוי מוחלין מחילה גמורה ועדיין לא שב בכל לבו מולין והייטו דקאמר בשבועות תולה וכו' דקאמר בשבועות דף י"ב דעובר ועתחרט לא זז משם עד שמוחלין לו ומשמע [מחילה גמורה] היינו דוקא במלות עשה והכוח בריימתא לאמר על עשה ול"ת מכוחה מכפרת מיירי בשב בכל לבו ע"י יסורין שעשה בגופו אז יתכפרו לו לגמרי [והשתא תסבר] (ג) ד"ה זה הממציא וכו' לעניותא אין מצמיאין לו וכו' כמו תליה חבין וכו' כלי שיפדה עלמו ממציאין לו מעות הש"ס:

גליון הש"ס

תום' ד"ה הא יראוני וכו' דהוה ליה לי"ת. עיין מכוחה פניס מלירות מ"ל סימן כ"ו וכפכר מיס סייס לכפר"ח בתכוחה המלוכה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה הא ילמוי כו' ופליגא דר' ישמעאל. ג"ב עי' בסוף פכר מיס סייס לכפר"ח דף מ"ד ע"ב ד"ה נתקשיתי וכו' וד"ה ממל וכו':

רבינו חננאל

יש נספה בלא משפט מעשה דמרים מגדלא נשיא ומרים [מגדלא] דדדקי דאתחלף ליה לשלייחא ואייתי מרים מגדלא שער נשיא ויש מי שאומר כענין חלום ראה דברים הללו. ולא עוד אלא רב ביבי בן אביי היה מתעסק בראיית השדים לפיכך יש לומר כדרך הזה ראה ואין סומכין עליו ופתרון יש נספה בלא וגו' כגון אדם שהרג חבירו. ותסיתני בו. אתה מעלה בדעתך כיון שאתה בא בדבריך הללו בעקופין אתה מדמה להסית ואינך יכול להסית אלא (ברברי מור) מיכן שהשטן של איוב אדם היה. הן בקדושיו לא יאמין כלומר אינו מאמין להם לחיות הרבה שמא בזקנותם [וקשיא לי דהא אמרינן ביומא כיון שאדם עבר שלשים ושנה ולא חטא שוב אינו חוטא] וההוא תלמיד דהוה בשיבבותיה דר' יוחנן ושכיב זוטר. ואמר ר' יוחנן אי בעי להוטובי ארחתיה דלא לבעוט ברבותיו היה חי. ר' יוחנן הוה בכי אמר כתיב וקרבתי אתכם למשפט והייתי עד ממהר וגו' עבד שרבו מקרבו לדין וממהר להעידו כלום יש בו תקנה. אריב"ז אוי לנו

ט) נראה דל"ל כמו בת רב תסדא משמו של רבא. ג) נראה של"ל ואינו נענה אינו מיטרגל כל שאין בו והיה לאכול וכו'.